

Ricard Blasco: "Encara sóc un exiliat"

Ricard Blasco (València, 1921), escriptor i cineasta. La seua precocitat el va impulsar a participar d'una manera destacada en la vida política i cultural de la València republicana. Durant la postguerra va consagrar la seua vida al cinema com a ajudant de realització, com a guionista i director, i, sense estridències, ha anat edificant una sòlida obra d'investigació sobre la literatura catalana. És l'última persona que ho sap tot.

Don Ricard, ja no beu?
—Els metges m'obliguen a fer bon dat.
—Encara es pren les deu pastilles diàries?

—Encara. Mira, ací duc la caixeta. Sóc un esclau de les pastilletes.

—I fuma.

—Indegudament. Mentre no em demostren que el càncer no ve dels fums dels automòbils, jo no deixaré de fumar.

—A la seua edat hi ha alguna cosa que no siga indeguda?

—Poca cosa. S'ha de demanar permís tots els matins per a viure el dia.

—Acaba de presentar un llibre, *La novel·la romàntica al País Valencià*.

—N'estic molt content. És un llibre que m'ha agradat molt de fer, encara que quan l'editor me'l va encarregar pensava que era un suplici. Ha resultat un exercici molt gratificant.

—Es el llibre que més a gust ha escrit?

—Del llibre que estic més content és d'un que no ha circulat: *Els valencians de la restauració*. Me'l va premiar l'Institut d'Estudis Catalans i el van publicar en dos números de la revista *Estudis Romànics*. Volia que s'aprofitara el plom, però no s'hi ha animat cap editor.

—No hi ha cap conselleria que vulga atribuir-se el mèrit?

—Estaria bé.

—No té bones relacions amb el poder?

—He tingut bons amics en el poder, perquè eren amics abans d'arribar al poder. Però durant la transició, no ara.

—Vostè va començar amb un llibre de versos, *Elegia a un mort*.

—Alguns creuen que eren versos, però era prosa poètica.

—Era manera de començar les coses?

—Bé, n'hi ha de pitjors.

—Era molt jove?

—Barbamec, però precoç. Tenia setze anys.

—Va ser espontani o algú li ho va insuflar?

—A ma casa entrava un diari, *El Mercantil Valencià*, que era republicà i d'esquerra, i tenia una secció setmanal que es deia "País Valencià", d'una plana sencera. Em vaig aficionar a llegir en català i a familiaritzar-me amb el *cotarro* a través d'aquesta

pàgina. I vaig conèixer algunes persones.

—Quines persones?

—Bé, Carles Salvador, Enric Navarro Borràs, Adolf Pizcueta...

—Els li desperten el sentiment literari?

—Jo estudiava a l'Institut Lluís Vives, i tenia un professor de literatura, Don Victoriano Poyatos y Atance, que feia la classe amb birreta i toga, i estava en contra de la literatura moderna. Però jo tenia un amic que anava a l'Institut Blasco Ibáñez, que estava a l'escola d'artesans, i el seu professor de literatura era Alejandro Gao, d'insigne família. El meu amic em comentava les classes de Gao i jo a ell les de Poyatos. D'ací em ve.

—I es va convertir en poeta surrealista, no?

—Estava molt prop del surrealisme, però d'una manera prou inconscient i menys madura del que calia. Propi de l'edat.

—No ha reincidit?

—No. Al mateix temps que escrivia l'*Elegia a un mort* vaig escriure unes proses que he perdut. I no sé què ha valgut més.

—Ha dit que anava al Lluís Vives. Era l'Institut de la gent del puntet, dels rics, no?

—Noo. Jo he estat fill d'un treballador de coll blanc. Saps allò de *white collar worker*? El meu pare va ser apoderat del Banc de València, però en una època en què els bancaris no eren Mario Conde.

—Tenia antecedents literaris familiars?

—En la branca del meu pare hi havia un sainer del segle XIX, Francesc Bellido. I es veu que m'ha arribat una seqüela genètica.

—Ideològicament, on estava la seua família?

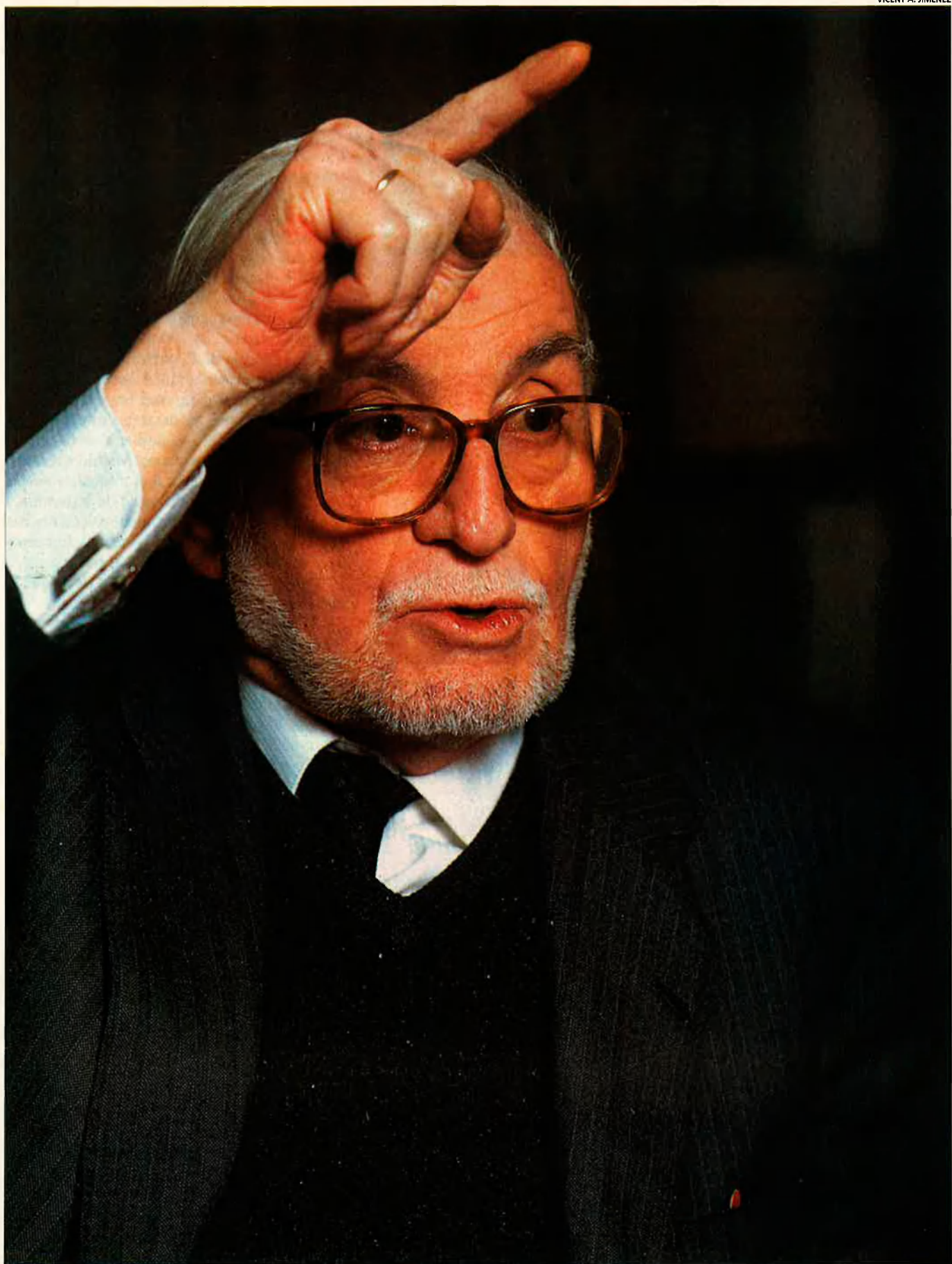
—En l'esquerra. El meu pare era de la UGT, miserablement represaliat pel Banc de València quan acabà la guerra.

—Durant la guerra, València té un ambient extraordinari com a capital de la República i...

—No, abans de ser capital de la República, aquesta ciutat experimenta la millor transformació de tot el segle: el pas de societat conservadora a una societat revolucionària. Això, solament els que ho hem viscut podem capir-ho. La ciutat tenia un ambient cultural i social especial, i a mi em va impulsar a més.

—Creu irrecuperable aquest ambient?

—Depèn de la voluntat d'una minoria. Jo crec en la funció capdavantera de les minories il·lustrades. Si hi ha una minoria il·lustrada amb

consciència de recuperar el país, València es pot recuperar.

—*L'ha decebut València?*

—No tant com la vida, en general.

—*La vida?*

—*Bueno.*

—*Bueno, què vol dir?*

—La vida no ha estat el que jo pensava. Jo pensava en un món més igualitari, més culte, amb les diferències més anivellades i més preocupat per l'educació popular. Això va morir l'1 d'abril del 1939.

—*Com va arribar a ser membre de la delegació del País Valencià al II Congrés d'Intel·lectuals Antifeixistes per a Defensa de la Cultura?*

—Em vaig ficar en l'Aliança d'Intel·lectuals per a Defensa de la Cultura, gràcies a aquest amic de l'institut Blasco Ibáñez. Vaig arribar alhora que hi entraven tots els que havien format part d'Acció d'Art, tots els valencianistes... Carles Salvador, Adolf Pizcueta, Emili Gómez Nadal...

—*La seua actitud antifeixista devia ser un problema en acabar la guerra.*

—Estava a Madrid, i vaig tornar a València en un camió. Va tardar 24 hores. A València, Àngel Gaos em digué que podia haver-hi un vaixell al port d'Alacant per a fugir de les tropes de Franco. En un altre camió vaig anar a Alacant, i vaig estar un parell de dies al port, amb Muñoz Suay, Tunón de Lara i Jorge Campos, entre altres. I finalment vam anar a parar al camp de concentració d'Albatera, d'on vaig eixir per raons d'edat. Consideraven que jo era massa jove. Jo vaig mentir, vaig dir que em trobava al port perquè havia anat buscant mon pare. Em van fer un volant, que encara conserve, i em van deixar eixir amb l'obligació de presentar-me a la guàrdia civil. Encara estan esperant-me. I vaig començar a intentar viure.

—*No va tenir represàlies?*

—Hi hagué algunes persones que intentaren perseguir-me, però no ho van aconseguir. Un locutor de Radio Madrid em denuncià perquè en un interview vaig dir, sense estar en el guió, que Rafael Alberti era un poeta interessant. I vaig haver d'anar a la Dirección General de Seguridad, on vaig saber que un home molt famós i que ara figura en nombroses tertúlies cobrant preus altíssims havia informat sobre la meua participació en el congrés.

—*Qui era?*

—No.

—*Com que no?*

—No ho dic.

—*Pensa callar-s'ho per sempre?*

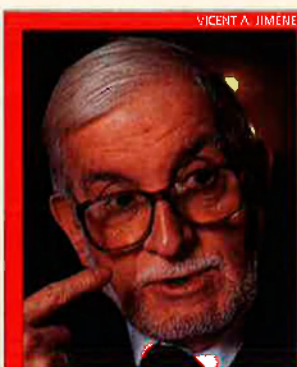
—No m'ho callaré per sempre.

—*S'ho reserva per a unes memòries?*

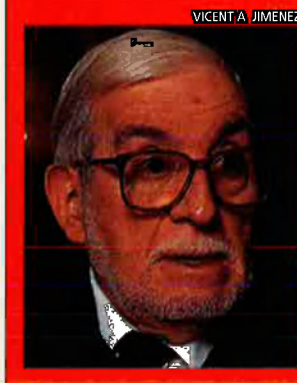
—Be, no sé si m'animaré.

—...

—Total, que quan el funcionari m'ho va llegir li vaig fer veure que per l'edat era impossible

“Un dels defectes del franquisme va ser que va desenvolupar en tots els estaments de la vida espanyola petits Francos. Petits dictadors. Cifesa en aquell moment es regia per una dictadura. Tot el món es pensava que podia emular el Caudillo.”

que jo haguera estat allí. I això em va salvar.

—*I el seu delator...*

—És molt famós, i l'Abc, sovint, diu que Felipe González no el vol rebre. Ja tens una pista.

—*Ho investigaré.*

—I a propòsit d'investigacions: l'altre dia a EL TEMPS hi havia un senyor que et corregia una informació sobre *Diario de Valencia*. Aquell senyor no va explicar bé les coses. Al taller del *Diario de Valencia*, després del 18 de juliol del 36, es va imprimir *Verdad*, fet conjuntament pels comunistes i els socialistes.

—*O siga que els dos teníem part de raó.*

—Sí, i *Fragua Social*, que era de la CNT, es va fer a *Las Provincias*, que mai no s'ha utilitzat millor aquella maquinària per a fer un periòdic.

—*Que conste.*

—Bé i després de la guerra me'n vaig anar a Madrid a fer el servei militar en una unitat d'automòbils. El meu pare, com era represaliat del Banc de València, va haver de refugiar-se en una fàbrica de pells, i va arribar a ser-ne apoderat. De tant en tant, anava per Madrid a resoldre coses de l'empresa, i en una d'aquelles visites va anar a veure un antic amic de la família, i aquest senyor em va oferir un treball com a lector de guions en Cifesa (Companyia Industrial del Film Espanyol, SA). I hi vaig entrar.

—*Per a determinar si els guions de les pel·lícules tenien qualitat?*

—Sí, és que abans de la guerra tots els espanyols deien que portaven una comèdia a la butxaca per a intentar estrenar-la. I després de la guerra, portaven un guió de cine. Enviaven a Cifesa molts guions inaprofitables, però s'havien de llegir abans de tornar-los. No recorde haver-ne llegit cap presentable.

—*Com era Cifesa en aquell moment?*

—Un dels defectes del franquisme va ser que va desenvolupar en tots els estaments de la vida espanyola petits Francos. Petits dictadors. Cifesa en aquell moment es regia per una dictadura absoluta.

—*Militar?*

—Gairebé.

—*Qui manava?*

—Vicent Casanova.

—*El de l'oli?*

—El fill del de l'oli. De l'oli, dels automòbils i del paper de cel·lofana, que era una novetat aleshores.

—*Era l'amo absolut?*

—Sí. Quan es comprava una pel·lícula estrangera es feia un passe en el cine Rialto, que aleshores era d'ell, per als caps de departament afectats per la qüestió. I quan s'acabava la projecció, ningú deia ni mu abans que ell no expressara la seua impressió.

—*Tenia caràcter autoritari?*

—Tu veuràs.

—*El que ho va veure és vostè.*

—Allí tot el món es pensava que podia emu-

lar el Caudillo. Casanova era un home d'empresa prou correcte. Vull dir que tenia un sentit del negoci prou empresarial, però no va tenir molta sort. Va estirar més el braç que la mànega.

—Per això va fracassar Cifesa?

—Sí, va fer més inversions de les que podia. I no li respongueren les pel·lícules com ell esperava. També és cert que tingué moltes dificultats empresarials. El règim no va tractar tan bé l'empresa com sembla.

—No eren de la mateixa corda?

—Sí, però el règim va sacrificar algunes mesures proteccionistes a favor del cinema nord-americà. Aquell proteccionisme inicial havia pogut despertar l'ambició dels empresaris, alçant unes expectatives que no es van acomplir. I el fracàs va anar més allà de Cifesa.

—Amb Cifesa, els valencians formaven un clan a Madrid?

—Bé, allò era un establiment de valencians que havien seguit Vicent Casanova quan decidí traslladar la direcció de la producció de València a Madrid. En un moment tan centralista, no hauria pogut sobreviure a València.

—Alguns autors especulen que València hauria pogut ser el Hollywood espanyol.

—Això és com allò de "la millor terreta del món": somnis que es fan els valencians cofois, sense fonament. València no era Hollywood, ni teníem una Greta Garbo ni un King Vidor.

—Un cert moviment sí que hi havia.

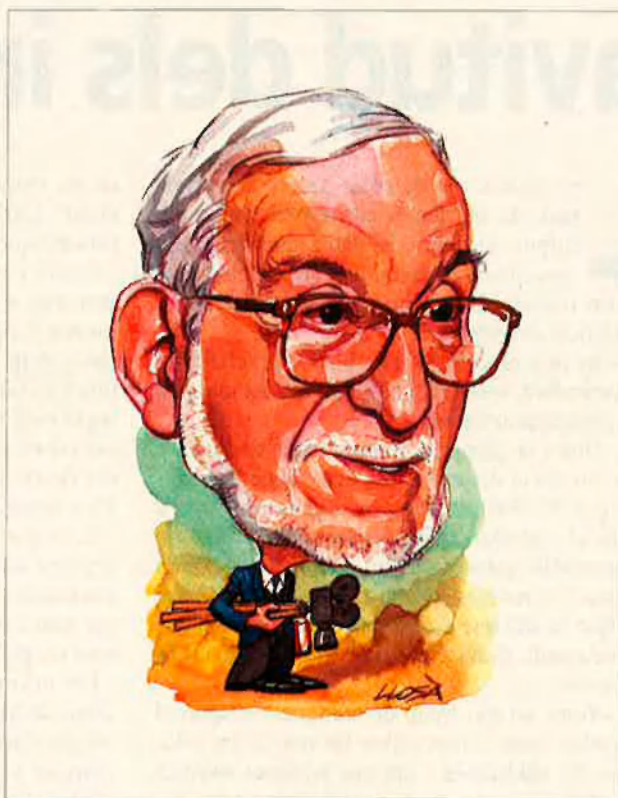
—Sí. Hi havia unes expectatives en el cine mut que s'haurien pogut desenvolupar industrialment, però no es va aconseguir. Els Casanova intentaren fer-ho amb Cifesa en temps de la República, però segurament, per la persecució que van patir durant la guerra per part republicana, van ser molt vassalls del règim vencedor. I no hi havia més opció, si volien continuar el negoci, que anar-se'n a Madrid.

—Vostè va prosperar molt en Cifesa.

—Bé, vaig entrar d'assistent de Luis Lucia Mingarro, i vaig aprendre el seu ofici.

—Però quins dots va demostrar vostè per a passar de llegir guions a ajudar Lucia en la direcció de pel·lícules?

—Jo havia passat pel departament de doblatges, i havia après algunes coses del cine. Sempre m'havia interessat pel cine. La meua generació va nàixer amb el cine. Jo vivia davant del Coliseum, un cine que hi havia a la Gran Via de les Germanies. Amb els meus amiguets, fèiem forats en les portes de fusta per a veure la pel·lícula. Fins que eixia algun manat de l'amo i ens corria a pedrades.

—Per què no va tornar a València quan es va retirar?

—Hauria volgut tornar fa quinze anys, quan la transició pintà aparentment d'esquerra, però no hi vaig trobar el suport adequat. I em vaig quedar a Madrid. Encara sóc un exiliat a la perifèria del meu país. Perquè el País Valencià és el centre per mi.

La cosa és que vaig començar a treballar amb Lucia, que ja s'havia consolidat com a director. Jo aprenia l'ofici *pro pane lucrando*. A partir del 1947 el vaig assistir en la realització d'una vintena de pel·lícules.

—Quines?

—Bé, *Morena Clara*, *Jeromín*, *Esta voz es una mina*, *Lola la Piconera*... No sé.

—Com era Lucia?

—Si hi ha dues maneres de seure, una cinematogràfica i una altra que no ho és, ell, intuïtivament, sabia quina era la cinematogràfica. No em demanes per què. És un misteri. També tenia molt de caràcter. Imperiós.

—Vostè va arribar a eixir en una de les seues pel·lícules, no?

—Sí, en *Currito de la Cruz*. Vaig haver de suplir un actor que no arribà a temps. Era una intervenció en una plaça de bous.

—I què deia?

—Olé.

—Vostè també va dirigir.

—A partir del 60. Vaig fer un parell de "zorros", *Las tres espadas del Zorro* i *El zorro cabalga de nuevo*, *Amor bajo cero*, que la van considerar subversiva perquè sonava "La santa espina" i el públic de Barcelona s'emocionava...

—Vostè també tenia caràcter?

—Jo era allò que en ciclisme es deia un *rou-tier*: el que fa la ruta, el que fa el treball més dur per al campió.

—Per què va deixar el cine, don Ricard?

—S'havia esgotat. Em van proposar entrar a la televisió i vaig acceptar. TVE del Paseo de la Habana: època heroica. Per a fer un programa escrit per Noel Clarasó, *Escuela de matrimonios*, eren comèdies de situació que en diuen ara. Jo dirigia i realitzava. Una de les coses que més content estic de TVE és haver aprofitat la circumstància de fer un programa a Barcelona totes les setmanes per a visitar les biblioteques i remenar papers i llibres. No he perdut mai la flama de l'erudició.

—D'on li ve, per cert?

—Sóc un universitari frustrat. Va acabar la guerra sense que jo haguera acabat el batxillerat, i com mon pare estava repressaliat, no vaig poder continuar estudiant. I la resta d'esdeveniments m'ho van impedir. Sempre he tingut una inclinació universitària. I tant com podia a Madrid, entre pel·lícula i pel·lícula, feia escapades a les biblioteques i les hemeroteques.

—Segurament ha fet la mateixa aportació que si haguera estat professor universitari.

—Possiblement he fet més que si haguera estat un funcionari.

Miquel Alberola